

Sto i pedeset godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica

STJEPAN KOVAČEK

1. Začeci organizirane zaštite od požara u koprivničkoj Podravini

Vatrogasne organizacije na području cijele kontinentalne Hrvatske pa tako i Podravine, promotori su inicijativa koje znatno obogaćuju društveni život, poglavito u manjim sredinama. Ne odnosi se to samo na provedbu osnovne vatrogasne djelatnosti, već i na cijeli spektar drugih društvenih aktivnosti koje rezultiraju materijalnim napretkom samih organizacija, kao i jačanjem osjećaja pripadnosti vlastitoj životnoj sredini.

U današnje vrijeme, kada je sve teže davati sebe i svoje slobodno vrijeme za obveze izvan obitelji i radnog mjesta, dobrovoljnom vatrogastvu potrebno je pridati posebnu pažnju, cijeniti one koji usprkos svim nedaćama modernog života nalaze volju i način da svakodnevnim aktivnostima stvaraju veliki mozaik zaštite i sigurnosti, ne tražeći zauzvrat ništa, osim iskrene ljudske zahvalnosti. Ovaj osvrt posvećen je članovima Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica, organizacije koja je trodnevni programom u svibnju ove godine obilježila 150 godina neprekinutoga bogatog humanitarnog rada. Tom prigodom promovirana je sadržajna monografija o povijesnom putu Društva, pisana od strane autora ovog teksta. Poznato je kako je Koprivnica već 1559. godine stradala od strašnog požara podmetnu-

tog od strane turskog prebjega. Godine 1733. na Đurđevo vatra je zahvatila unutarnji dio koprivničkog naselja u tvrđavi te spalila 33 kuće i zgradu gradske vijećnice (danas Muzej grada Koprivnice). Prikaz tog strašnog požara nalazi se na slici oltara iz kapelice svetog Florijana. Na slici se vidi kako gore kuće „pod Pikom“, a prikazana je i tvrđava s dva prilazna mosta, glavnom stražom, zvonicima sv. Nikole i franjevačke crkve. Zavjetom građana tada je u predgrađu tvrđave izgrađena kapelica Sv. Florijana, ispred koje je ubrzo postavljen i istoimeni kameni pil. Ova barokna kapelica zbog trošnosti je srušena, ali je izgrađena nova uz zgradu javne bolnice 1891. godine, a pil je pridodan grupi pilova na trg ispred gradske vijećnice, odnosno Muzeja gdje se nalazi i danas. Godine 1871. gorjela je u dva dana periferija Koprivnice i to je kod građanstva bio neposredan povod ideji osnutka gradskog dobrovoljnog vatrogasnog društva. Krajem 1872. godine konstituiran je privremeni odbor koji je počeo marljivo raditi na sastavljanju društvenih pravila, nabavi najpotrebnije vatrogasne opreme i prikupljanju članstva. Odbor su sačinjavali predsjednik Martin pl. Ožegović, općinski prabilježnik, Josip Prašnički, gradski blagajnik, Josip Kirar, učitelj i građani Franjo Kušević, Marko Popović, Makso Verli, Mirko Pevalek i Arnold Betleheim. Društvo je praktično počelo djelovati 1873. godine, kada

Sl. 1. Najstarija fotografija koprivničkih vatrogasaca – uspomena sa svečane proslave 10. obljetnice osnutka Društva, održane 2. i 3. kolovoza 1884. godine u obliku banketa i narodnog veselja (drugog dana proslave vatrogasci su intervenirali na gašenju jednog gradskog požara i tako radno proslavili svoju obljetnicu).

grad Koprivnica nabavlja dvije štrcaljke za operativnu djelatnost članstva. Privremeni odbor priređuje prva pravila Društva koja su usvojena na skupštini 23. studenoga iste godine, a odobrena u Zagrebu od Kraljevske zemaljske vlade Hrvatske, Slavonije i Dalmacije 25. ožujka 1874. godine. Stoga se upravo 1874. godina drži godinom osnutka koprivničkog dobrovoljnog vatrogasnog društva. Nakon brojnih požara koji su harali podravskim naseljima, a nisu poštedjeli ni Koprivnicu, stalno je jačala preventiva i organiziranost borbe protiv ove stihije. Nakon osnivanja Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Koprivnici 1874. godine slijedi osnivanje društava u većim mjestima koprivničke Podravine. Novigrad Podravski osniva svoje Dobrovoljno vatrogasno društvo 1878., Torčec 1882., Legrad 1884., Kuzminec 1885., Drnje 1886., Rasinja 1887., Đelekovec 1888., Gola 1891., Kutnjak i Gotalovo 1892. te Peteranec 1893. godine.

2. Razvoj Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica

Prvi predsjednik Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica odnosno prema tadašnjem ustroju nadvojvoda bio je Martin pl. Ožegović, izabran na skupštini 2. ožujka 1874. godine. Na spomenutoj skupštini prihvaćena su i „Pravila koprivničkoga Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva“ od 22 paragrafa. U prvom paragrafu Pravila naznačena je svrha Društva: *Svrha Dobrovoljnomu vatrogasnomu društvu u Koprivnici je uređena branitba života i imetka stanovnikah gradske občine od vatre*. Od posebne je važnosti bio zaseban pravilnik o zadacima svakog člana Društva u rukovanju opremom, odnosno prigodom gašenja požara. Ovaj je pravilnik vrlo opsežan te napisan na hrvatskom i njemačkom jeziku. „Službovni propisnik za gasilački zbor Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Koprivnici“ u svome sadržaju između ostalog

Sl. 2. Razglednica-dopisnica grada Koprivnice s pogledom na novoizgrađeni vatrogasni dom i spremište s tadašnjeg bedema koprivničke tvrđave u Frankopanskoj ulici.

Sl. 3. Prvo motorizirano vozilo s ugrađenom vatrogasnom pumpom Društvo nabavlja 1931. godine (na stražnjem sjedištu, u sredini, sjedi prof. Ivo Klučka, zapovjednik Društva).

govori o osobinama dobrog vatrogasca: *Svaki član dobrovoljnoga vatrogasnoga društva valja da bude u službi, i izvan nje, pošten, muževan, trijezan, točan, miran, uztrajan, pokoran svojim pretpostavljenim, odvažit i odrešit.* Već sljedeće 1875. godine Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica dobiva i svoj lijepo urešen društveni barjak, danas drugi najstariji sačuvani vatrogasni barjak u zemlji, koji je Društvu poklonila grofica Inkey-Pallinska Deym iz Rasinje. Tom prigodom u Koprivnici je priređeno veliko narodno slavlje, na koje su došli i vatrogasci iz Zagreba, Varaždina, Karlovca, Siska, Rijeke, Bjelovara, Križevaca, Preloga i Nagykanisze. Tako je početak djelovanja koprivničkog Dobrovolj-

nog vatrogasnog društva započeo svečano i uspješno. Nekoliko godina nakon osnivanja Društva izgrađen je drveni vatrogasni toranj za osmatranje i dojavljivanje, koji se nalazio tik do zgrade gradske oružarnice odnosno „Cajghausa“. Društvenih prostorija vatrogasci tada nisu imali, već su svoje sjednice održavali u gradskom poglavarstvu ili u prostorijama koje koprivničke gostionice. Odlukom čelništva Društva 1890. godine Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica pristupa i u članstvo Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice u Zagrebu.

Osim što je razmjerno često bilo gost na proslavama drugih vatrogasnih društava, priređivalo je kontinuirano javne vježbe, zabave, vatrogasne plesove te druge proslave. Među tim svečanostima svakako su najmasovnije po odazivu građanstva i vatrogasnih društava bile proslave obljetnica postojanja Društva, zatim posvete barjaka, vatrogasnog doma i slično. Proslava 10. obljetnice osnutka održana 1884. godine zapamćena je po požaru koji se iste večeri dogodio u gradu pa su tako vatrogasci uz slavlje svoju spremnost iskazali i praktično. Godine 1902. za predsjednika je izabran Josip Vargović, koprivnički gradonačelnik od 1906. do 1913. godine. Uz pomoć ostalih članova, građana i gradske uprave, Vargović je tijekom 1905. i 1906. godine organizirao izgradnju suvremenog vatrogasnog doma u Frankopanskoj ulici.

Na ruku ovoj lokaciji išli su i tada aktualni radovi na zatrpavanju gradskih graba i rušenju zemljanih bedema u tom dijelu grada. Usprkos preventivnom djelovanju vatrogasaca i drugim čimbenicima, u Koprivnici su u to doba požari bili dosta česti, a neki su imali i gotovo katastrofalne posljedice. Godišnje je u gradu izbilo prosječno od pet do šest požara, od kojih su neki zahvatili i više objekata. Usprkos razmjerno skromnoj opremi, koja se svodila uglavnom na ručne štrcaljke, koprivnički vatrogasci bili su dobro uvježbana ekipa, koja je u pravilu vrlo uspješno izvršavala svoje zadatke. Kod toga velik problem bio je nedostatak tlačnih cijevi, zatim javnih bunara, sredstava uzbunji-

vanja i dojavljivanja. U razdoblju od 1918. do 1941. godine u Koprivnici su prema evidenciji Društva izbila 122 požara, od kojih velika većina s manjim posljedicama. Od značajnijih vatrogasnih intervencija iz tog razdoblja valja spomenuti katastrofalni požar u tvornici „Danica“, o kojem kroničar Vargović piše: *U noći od 8. na 9. srpnja 1922. godine izbio je veliki požar u tvornici „Danica“, te je velikom brzinom zahvatio cijeli prvi objekt. Uslijed silne vrućine zapalila se krovna konstrukcija susjedne zgrade i za čas je i ova bila sva u plamenu, a jednako se upalio i krov vodovodnog tornja. Izgorjela je do temelja tvornica sumporne kiseline. Kod ovog požara sudjelovalo je 59 naših vatrogasaca, koji su izvanrednim samoprijegorom i požrtvovnošću branili drvene objekte i do visine od 15 metara. Za tu pomoć tvornica je dotirala društvu nagradu od 180.000 kruna i pomogla pri nabavi rekvizita.*

Druga značajna intervencija iz tog doba odnosi se na veliku poplavu koja je zadesila Koprivnicu 1926. godine, kada su i vatrogasci danonoćno spašavali imovinu građana od 10. do 20. srpnja. Tada je cijeli grad bio pod vodom, a kako bismo prikazali o kakvoj se stihiji radi dovoljno je navesti da je gradski park bio pretvoren u jezero, a od Dubovca prema Ivanjskoj ulici tekla je bujica duboka i do dva metra. Vargović bilježi da je od strane vatrogasaca kod te poplave iz podruma ukupno ispumpano 3.340 kubičnih metara vode, da su bjelovarski vatrogasci iscrpili 3.210, peteranski 560, a drnjanski 280 kubičnih metara. Godine 1924. vrlo svečano je obilježena 50. obljetnica djelovanja Društva, a na proslavi je bilo prisutno više od 1700 osoba, odnosno 30 društava s 22 barjaka i pet limenih glazbi.

Uz 14 dobrovoljnih vatrogasnih društava koja su na području današnje koprivničke regije osnovana do 1918. godine, u međuratnom razdoblju formirana su još 22 društva, pa je prema tomu njihov ukupan broj povećan na 36. Daljnjim razvojem vatrogastva dolazi do ustrojavanja prvih vatrogasnih zajednica. Među prvim vatrogasnim župama u Hrvatskoj biva osnovana i Vatrogasna župa Koprivnica, utemeljena 12. veljače 1928. godine. Društvo je u svom

Sl. 4. Izvršujuće članstvo DVD-a Koprivnica prigodom obilježavanja 100. obljetnice osnutka.

obnavljanju i nabavi suvremene opreme učinilo veliki korak 1931. godine kada je nabavljena automobilska štrcaljka. Početkom Drugog svjetskog rata djelovanje Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica i ostalih vatrogasnih društava u Podravini znatno je smanjeno. Poslijeratno vatrogastvo Hrvatske razvija se u okvirima prvog zakona o dobrovoljnim vatrogasnim društvima i njihovim višim organizacijama – regionalnim vatrogasnim savezima odnosno kotarskim pod savezima. U skladu s tim osnovan je 1952. godine Vatrogasni podsavez za grad i kotar Koprivnicu, kao preteča kasnijeg Vatrogasnog saveza općine Koprivnice, odnosno današnje Vatrogasne zajednice grada Koprivnice.

3. Začeci uspješnog rada s najmlađim članstvom

Prvi pionirski vod Društvo osniva 1954. godine, postavivši tako temelj kasnijim mnogobrojnim uspjesima koje posljednjih 70 godina postižu najmlađi predstavnici koprivničkog vatrogastva. Iste je godine svečano proslavljena 80. obljetnica osnutka Društva. Godinu potom Društvo prima već treću zastavu, a prethodne dvije bivaju službeno pohranjene u Muzeju grada Koprivnice sa znatnim dijelom arhive. Do kraja 50-ih godina prošlog stoljeća Društvo se dodatno modernizira, nabivivši prijenosu motornu pumpu „Savica“ i autocisternu marke

Sl. 5. Povijesni rezultat odjeljenja ženske mladeži Društva – naslov viceprvakinja Republike Hrvatske na 15. Državnom natjecanju vatrogasne mladeži u Novalji na Pagu.

„FAP“. Velika dvodnevna proslava 100. obljetnice osnutka Društva organizirana je 1974. godine, pri čemu je uz rajonsko natjecanje vatrogasaca priređena i velika javna proslava s javnom vježbom u središtu grada. Godinu ranije Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica počinje surađivati s naftnom tvrtkom INA radi osiguravanja protupožarnog dežurstva na istražnim bušotinama. Ta suradnja u naredna dva desetljeća Društvu donosi velike financijske prihode, što pozitivno utječe na obnavljanje voznog parka, nabavu različite opreme te omasovljenje članstva. Najveći požar u povijesti Društva članovi gase s brojnim drugim vatrogasnim postrojbama 1978. godine u tvornici Podravka, gdje je djelomično izgorjelo skladište s robom.

Godine 1982. dolazi do stvaranja profesionalne vatrogasne postrojbe u Koprivnici, odnosno Općinskog centra za zaštitu od požara, prvenstveno postepenim zapošljavanjem pojedinih članova Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica, nakon čega se Društvo u svojim aktivnostima sve više okreće prema provedbi protupožarne preventive, radu s mladima, organizaciji natjecanja i slično, a operativne zadatke polako preuzimaju koprivnički profesionalni vatrogasci na čelu s Brankom Gerčerom, prvim načelnikom Općinskog centra za zaštitu od požara i kasnijim čelnikom gradske i županijske vatrogasne zajednice. S promjenama koje su

uslijedile u političkom životu u Republici Hrvatskoj nakon višestranačkih demokratskih izbora došlo je do promjena i u dobrovoljnom vatrogastvu Hrvatske. Iako koprivnička Podravina nije bila zahvaćena direktnim ratnim razaranjima ipak je naša vatrogasna organizacija bila mobilna i spremna za svaki izvanredni slučaj požara. Smirivanje ratnih aktivnosti 1992. godine dovodi do prelaska na mirnodopsko djelovanje vatrogasne organizacije i prestanka rada ratnih vatrogasnih zapovjedništava. Svakako valja istaknuti i veliki projekt dogradnje Vatrogasnog doma, s obzirom na to da je 1992. godine izgrađen potpuno novi dio kompleksa, predviđen za uporabu od strane općinskog centra za zaštitu od požara odnosno profesionalne vatrogasne postrojbe. Godina 1993. prošla je u znaku usklađivanja rada sveukupnog hrvatskog vatrogastva s prvim Zakonom o vatrogastvu i Zakonom o zaštiti od požara u Republici Hrvatskoj, prema kojem je profesionalna vatrogasna postrojba dotadašnjeg Općinskog vatrogasnog centra potpala pod nadležnost Ministarstva unutarnjih poslova, a Vatrogasni savez općine Koprivnica prestaje s radom, uz istovremeno osnivanje novih gradskih i općinskih vatrogasnih zajednica.

Mijenjaju se okviri financijskog poslovanja Društva, pri čemu okosnicu financiranja predstavlja Grad Koprivnica, odnosno financiranje od strane nacionalne naftne tvrtke nije više toliko izdašno. Početkom 1994. godine Društvo broji 55 izvršujućih članova, 6 pričuvnih članova te 10 pripadnika mladeži, proslavivši iste godine 120 godina uspješnog rada. Najmlađi članovi Društva već na prvom županijskom natjecanju održanom 1995. godine u Rasinji postaju viceprvaci i najavljuju iznimne rezultate koji će uslijediti na sličnim natjecanjima u narednom razdoblju. Do smjene generacija u vodstvu Društva dolazi nakon velike proslave 130. obljetnice osnutka Društva, održane 2004. godine. Obilježavanje je započelo muzejskom izložbom pod nazivom „DVD Koprivnica 1874. – 2004.“ u Muzeju grada Koprivnice. Potom su na Zrinskom trgu održane pokazne vježbe vatrogasne mladeži Dobrovoljnog va-

trogasnog društva Koprivnica, dok su pripadnici Društva i Javne vatrogasne postrojbe grada Koprivnice s nekoliko navalnih vozila prikazali vježbu gašenja zgrada i automobila najsvremenijom tehnikom. Dugogodišnji aktivni i kasniji počasni predsjednik Društva Vinko Zamljačanec ovu dužnost predaje Nikoli Sočevu, čelniku Društva do današnjih dana. Zapovjednikom Društva 2005. godine postaje Slavko Tucaković, jedna od najznačajnijih osoba u povijesti koprivničkog vatrogastva, koji nakon obnašanja dužnosti zapovjednika Javne vatrogasne postrojbe grada Koprivnice i županijskog vatrogasnog zapovjednika od 2012. godine do danas vrlo uspješno obnaša dužnost glavnog vatrogasnog zapovjednika Republike Hrvatske. Društvo na čelu s novim vodstvom doživljava konstantan razvoj po broju članova, ali i nabavu suvremene vatrogasne i spasilačke opreme.

4. „Memorijal Stjepan Paša” – najpoznatija tradicionalna manifestacija Društva

U opisu važnih događanja tijekom posljednja dva desetljeća valja svakako istaknuti memorijalno natjecanje vatrogasne mladeži pod nazivom Memorijal „Stjepan Paša“, posvećeno nekadašnjem vrlo aktivnom članu Društva i poznatom vatrogasnom sucu, a koje se u organizaciji Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica održava od 2004. godine do danas. Kroz 18 uspješnih Memorijala prošlo je točno 1001 odjeljenje s više od 10000 natjecatelja i njihovih voditelja iz Hrvatske i okolnih zemalja, a samo natjecanje redovito je dijelom Kupa Hrvatske vatrogasne zajednice za mladež. U ovom segmentu valja spomenuti i domaćinstvo Društva tradicionalnom Susretu vatrogasne mladeži Hrvatske i Slovenije 2017. godine upravo u Koprivnici. U kontekstu međunarodnih natjecanja istaknimo i angažman predsjednika Društva Nikole Sočeva na dužnosti predsjednika Savjeta za vatrogasnu mladež Hrvatske vatrogasne zajednice u dva mandata. Kroz posljednjih dvadesetak godina Društvo je

redovito jedan od najmasovnijih i najuspješnijih sudionika gradskog vatrogasnog natjecanja. Pripadnici mladeži Društva sa svojim voditeljima redovito sudjeluju u radu nacionalnog Kampa vatrogasne mladeži u Fažani. Unatoč naglasku na sudjelovanju i organizaciji vatrogasnih natjecanja, ne zanemaruje se održavanje pripravnosti vlastite operativne postrojbe, čiji članovi se redovito educiraju, kako kroz stjecanje zvanja i specijalnosti, tako i sudjelovanjem u pokaznim vježbama, ali i odlaskom na dislokacije u priobalje, odnosno područja pogođena prirodnim nepogodama.

Suradnja Društva s mnogobrojnim vatrogasnim organizacijama svoj je vrhunac doživjela potpisivanjem povelje o bratimljenju s Prosto-voljnim gasilskim društvom Domžale – Me-sto 2009. godine i Dobrovoljnim vatrogasnim društvom Aljmaš 2015. godine. Svoju posljednju značajnu proslavu uoči ovogodišnje Društvo je organiziralo 2014. godine, obilježivši je između ostalog proglašenjem više uglednih osoba počasnim članovima Društva, na čelu s pokroviteljem proslave, predsjednikom Republike Hrvatske Ivom Josipovićem. Desetljeće rada nakon ove proslave više nego uspješno dovršeno je u području rada s vatrogasnom mladeži. Naime, pripadnici muške mladeži u dobi od 12 do 16 godina 2023. godine osvajaju naslov pobjednika Kupa Hrvatske vatrogasne zajednice, a njihove vršnjakinje postaju viceprvakinja Republike Hrvatske na državnom natjecanju u Novalji.

5. Zaključak

Osim zgrade i dvorišta Vatrogasnog doma, vozni park i opremu najvažnijom vrijednosti Društva smatramo prije svega članstvo, zaljubljenike u vatrogastvo i humanost. Društvo vrijedno bilježi prepoznatljive rezultate upravo zahvaljujući izuzetnim ljudima, vatrogasnim entuzijastima i agilnim članovima, njihovim aktivnostima, odricanju i korektnom shvaćanju preuzetih odgovornosti za svoje Društvo, ali i razumijevanju njihovih obitelji. Dobrovolj-

Sl. 6. Dio članstva DVD-a Koprivnica na prigodnoj zajedničkoj fotografiji početkom 2024. godine.

no vatrogasno društvo Koprivnica danas broji 261 člana, među kojima 34 operativca, 68 izvršnih, 2 pričuvna, 1 pomažućeg člana, 30 pripadnika mladeži, 16 članova pomlatka te 110 ostalih članova. Ovogodišnju proslavu 150. obljetnice vlastitog dugogodišnjeg uspješnog i plodonosnog rada Društvo je obilježilo različitim događanjima kroz cijelu 2024. godinu, na ponos svim generacijama nekadašnjeg članstva, kao i poticaj vlastitoj mladeži za daljnje uspješno razvijanje humane ideje pomaganja znanima i neznanima u nevolji.

Upravo najmlađim pripadnicima Društva sigurno će mnogo značiti i uvažavanje koje kolege vatrogasci iz cijele Hrvatske iskazuju prema koprivničkom vatrogastvu, s obzirom na to da njegovi čelnici dugi niz godina obnašaju najodgovornije dužnosti u vatrogastvu Republike Hrvatske. Na tom tragu valja pronaći motivaciju i želju za usklađivanjem rada i razvoja Društva sa suvremenim trendovima, na ponos Koprivničancima i svima koji se zateknu u ovom gradu srcu Podravine, mjestu o čijoj sigurnosti

i zaštititi već 150 godina predano brinu dobrovoljni vatrogasci.

Literatura i izvori

- Hrvatski državni arhiv, Zagreb - DVD Koprivnica; UOZV 17/1872-15-4621/1874.
- Muzej hrvatskog vatrogastva, Varaždin - Pozivnica za vatrogasni ples *Dobrovoljnog vatrogasnog zbora u Koprivnici (1913.)*
- Muzej grada Koprivnice, Koprivnica - Arhivska građa o DVD-u Koprivnica
- ERNEČIĆ, Dražen: *Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica 1984. – 2004.* (katalog izložbe), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2004.
- FELETAR, Dragutin; HORVATIĆ, Franjo: *110 godina koprivničkog vatrogastva.* Koprivnica: Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica, 1984.
- KOVAČEK, Stjepan: *150 godina vatrogastva u srcu Podravine: Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica: 1874. – 2024.*, Koprivnica: Dobrovoljno vatrogasno društvo Koprivnica, 2024.
- Dokumentacija iz arhive Dobrovoljnog vatrogasnog društva Koprivnica